

Varde torvebrønd, fornyet 1805.

Endnu et arbejde af Michal Stobberup

Af S. Fritz

En nærmere præsentation af Michal Stobberup, bygmesteren, der nød godsejer A. C. de Teilmann til Nørholms særlige gunst, boende som arvefæster på Rosengaard under godset, og opnåede som boende udenfor byens planker at få borgerskab i Varde 1794 og døde 1844, synes overflødig al den stund, der kan henvises til Kirsten Agerbæk: *Klassicismen i Sydvestjylland. Bygmestrene Peder Frisvad og Mikkel Stobberup*¹. Kirsten Agerbæk gennemgår heri sikre og tilskrevne bygningsarbejder af de to bygmestre.

Nærværende artikel påviser, at Stobberup desuden har udført et mere ingeniørpræget arbejde, nemlig at tegne og være hovedentreprenør for en ny større offentlig brønd på torvet i Varde.

Fig. 1. Bygmester Michael Stobberup 1761-1844. Silhuet på Varde Museum. Mus. nr. 8015. Foto: Varde Museum.

I landsarkivet i Viborg findes i Varde rådstuearkiv i en pakke i »Sager vedr. brandvæsenet 1791-1845 div. år«² de tre arkivalier der her er gengivne i renskrift, nemlig en tegning, et overslag og en regning alt af Michal Stobberup vedr. byens nye brønd på torvet. Overslaget er dateret 8. januar 1805 og andrager 168 rd 3 mk 0 sk. Regningen er af 31. december 1805 og beløber sig til 195 rd 5 mk 0 sk.

Tegningen viser en cirkulær muret brønd, der straks over terrænet er afdækket med et kvadratisk trædæksel, hvorigennem tre pumperør føres op i et kvadratisk træ-»postament« med tre tude og en pumpestang; postamentet er gråt og sortmalet og er afsluttet af en firesidet lygte afdækket med et kobberklædt pyramidetag. Af overslag og regnskab fremgår at der ikke kunne fremskaffes formsten³ til muring af brønden, så de 2.000 stk medgåede mursten måtte tilhugges inden brugen. Pumperne blev leveret fra Flensborg. Stobberup beregner sig for sin »umage og tiid« – altså som honorar for tegning, overslag og tilsyn – tilsammen 10 rd.

Stobberup kunne nok være sit arbejde bekendt: et gadeinventar som er iklædt klassicismens formsprog, udstyret med den praktiske kombination pumpe + lygte, og var en stor brønd med tre tude.

Sammenlignes denne pumpe i Varde med f.eks. pumpen på Store Torv i Århus⁴ falder sidstnævnte igennem som en simpel entudspumpe bestående af et svært rundt pumperør, der foroven afsluttes af en drejet massiv trækugle.

Varde torvs brønd har været et sobert møblement i gadebilledet med den grå/sorte klassicistiske maling fremhævende postamentet og øverst den grønirrede kobberklædte lygte.

Michal Stobberup
1805

Fig. 2. Stobberups underskrift på regningen for pumpen løser problemet om, hvordan han stavede sit fornavn. Her står eentydigt Michal.

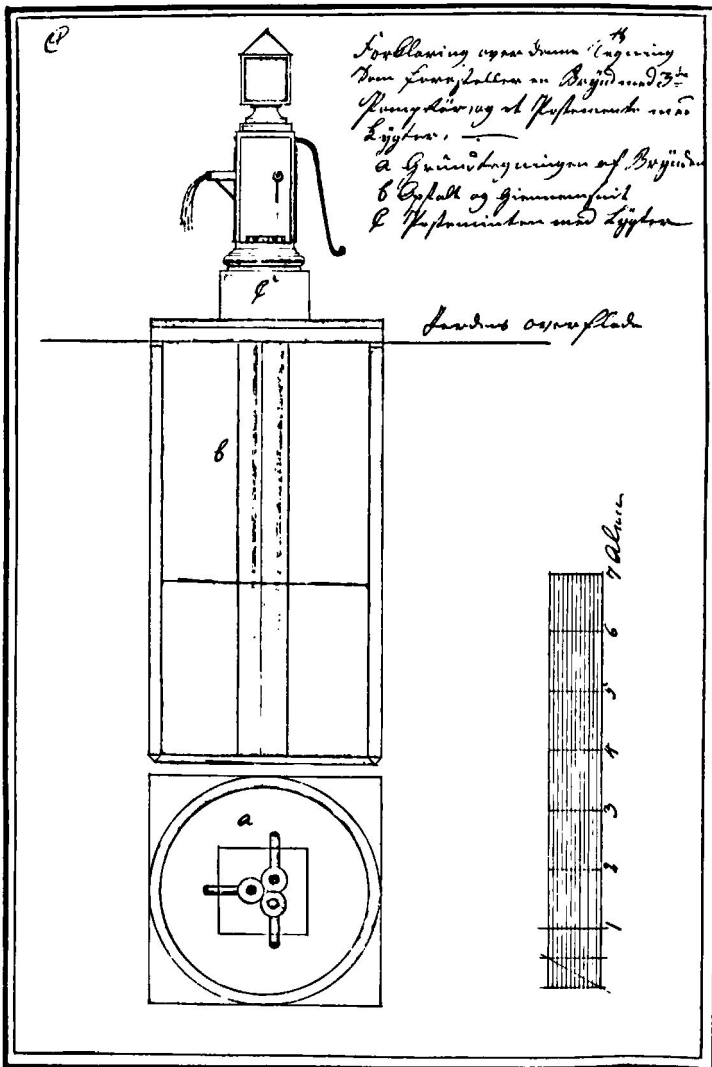

Fig. 3. Stobberups tegning til pumpen på Varde Torv, dateret 1805. LA Viborg D 31-137. Bemærk, at målestokken er 1:40,97!

Tegningen har en elegant akvarelfarvelægning, men er noget af et mysterium da den istedetfor det ventede målforhold 1:36 har en alenstok i mål 1:40,97 (???).

Bybrønden i Varde er en ny facet til forståelse af Mickal Stobberup's virke og kunnen.

Overslag

Paa en Bründ at Opføre paa Varde Torf efter medfølgende Tegning, med 3de Pump Rör Brýnden bliver som Tegningen Viser 3 alen Dyb og 3½ alen vid i Giennemsnit, denne Brýnd Kan efter min udmaaling efter den gamle brýnd holde i Höyden 3 alen Vand, som udgiøre efter Cubik Indhold Rigelig 54 Tönder Vand, Til denne Brýnd Vil medgaae fölgende Materialier, -

2000 stk gode Muursteene som maae tilhuuges da ingen Brýndsteen efter foreskrevne maael er at faae, hver 100 stk. Muursteen vil koste med Transport og Tilhuugning 1 rd	20-0-0
Mos at lege Muursteenene i vil koste	1-0-0
3 ^{de} stk Fýr Pumpe Rör a 11 alen Lang 10 a 11 tommer i Tværsnit vil koste med Tap fra Apenrade eller Flensborg a stk 20 rd er .	60-0-0
Det Øvrige til behör af Jern og Smede arbejde samdt Pump Spanden med mere vil kostea stk 9 rd	27-0-0
Til 2 ^{de} Rammer og Postamentet samdt beklædning over Brýnden vil medgaae 90 Allen Fýr Planike 10 a 12 tommer bred og 2½ tommer Týk vil koste pr alen 1 mk er	15-0-0
3 stk 18 allinger til Bielker over Brýnden vil koste a stk 9 mk er	4-3-0
Lýgten som forestilles oven paa Postamentet, vil med Træe, Glas, og oventil forsynet med Kaaber koste med Materialier og arbeide	4-0-0
Arbeids lönnen for Brýnden at kaste og opmuure, Postamentet og Beklædning med mere, alt i fuldkommen stand efter Tegningen at forfærdige, vil koste	34-0-0
Postamenter og jernværket at Mahle 3 ^{de} gange. med god Ollie Farve vil koste	3-0-0
Er 168 rd 3 mk 0 sk	

Rosengaard d 8 Janaurij 1805

Michal Stobberup

Regning paa Brýnden som jeg har besörget gjort og istandsat paa Varde, med materialier og alle omkostningerne saaledes som den nu befindes og er.

For Brýnden at kaste, Muurstenene at tilhugge og Brýnden at sætte eller muure derfor efter almindelig daglön	23-1-8
2000 stk Muursteen har kostet med Transport	18-2-0
Moes til Brýnden for	1-0-0

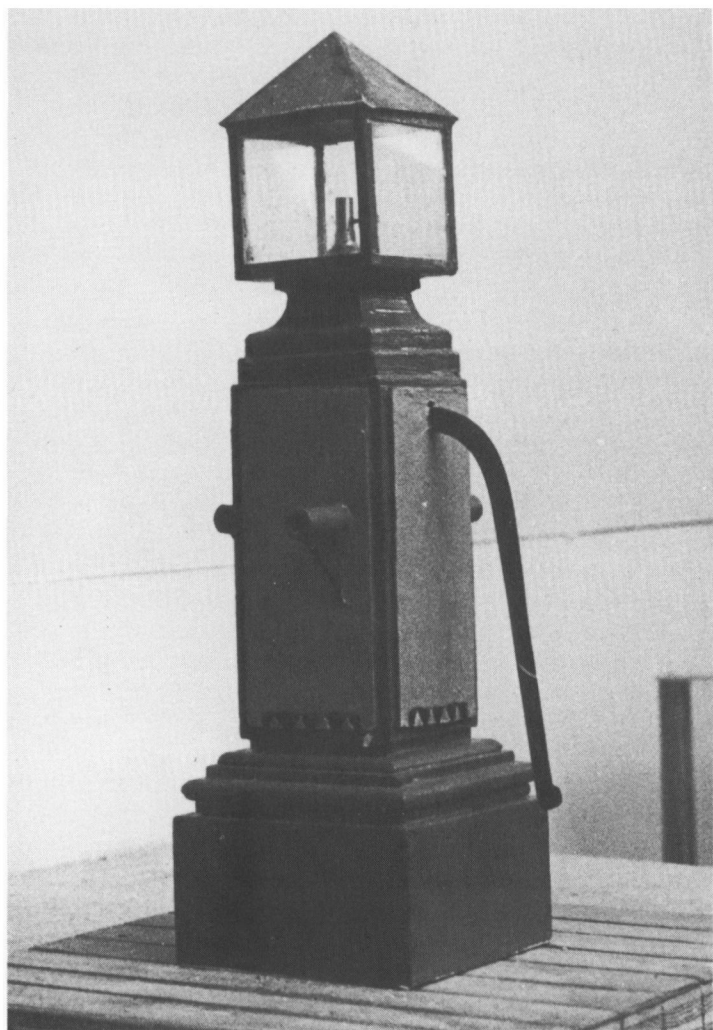

Fig. 4. Rekonstruktion af Varde torvepumpe i 1:10, udført til Varde Miniby i sommeren 1981 af Frederik Kaster efter tegning af arkitekt Henning Pedersen. Foto: Varde Museum.

Varde torvebrønd, fornyet 1805

Efter Hr Tranbergs Regning af dato 26 Dec. har Pumperne ko- sted fra Flensborg med Tap og Lose	60-0-0
For alt Tömrrer- og Snedkerarbejde med Materialier efter Regning fra Niels Miichalsen Möller af Dato 23. Dec.	57-3-8
Smede Regning for alt Smede arbejde med Jern og Arbejdslønne	19-0-0
4 stk Glas til Lÿgten som staaer ovenpaa Postementet a 24 sk ..	1-0-0
Kaaberet ovenpaa Lÿgten	1-4-0
Pump Spanden at beslaae saasom Leder, Söm, hör og Tälle ialt ..	4-0-0
For min umage og tiid som jeg der ved har anvendt i allermindeste	10-0-0
Summa	195 rd 5 mk 0 sk

Rosengaard d 31 December 1805

Michal Stobberup

Til Hr Cancellie Raad
Fogtmann i Varde

Noter:

1. Foreningen til gamle bygningers bevaring. København 1970.
2. LA Viborg D 31-137.
3. Fra Nørholm gods' iøvrigt ypperlige teglværk.
4. Iflg. fotografi af A. Fritz fra 1960erne i Købstadmuseet »Den gamle By«
Århus.

S. Fritz, Kærvej, Åbyhøj, f. 1911, fhv. arkitekt (spec. restaurering af landsbykirker); fortsat Chr. A. Bøje's indsamling og registrering af danske guldsmedemærker. Tidsskriftsartikler om enkelte guldsmede. Medredaktør af »Joachim Weller« og af den reviderede udgave af Chr. A. Bøje: »Danske guld- og sølvsmedemærker før 1870« bd. 2, 1982. Pt arkivalisk arbejde: Varde guldsmede, -under hvilket arbejde foranstående iagttagelse blev gjort.